(ב) סוגי הברכות

1. רמב"ם פ"ז מה' ברכות

ד נִמְצְאוּ כָּל־הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן שְׁלֹשָׁה מִינִים: בִּרְכוֹת הַנְּיָה, וּבִרְכוֹת מִצְוֹת, וּבִרְכוֹת הוֹדָאָה* שֶׁהֵן דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְהוֹדָיָה וּבַקָּשָׁה, כְּדֵי לִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרֵא תָּמִיד וְלִירָאָה מִמֶּנּוּ.

2. אלהי"ם לר' רב הי' יוסף הי' רב בר' אלהי"ם ג' שיב' הל' ברכות.

והברכות הם נחלקים לארבע חלקים. ברכות התפלות וברכות המצות וברכות הנהנין וברכות השבח וההודאה.

3. שערי ברכות לרב שמעון בר' הורני נר' אולם ברכות הקדמונים ג' 65

שער ב'. והשער השני הודיענו כי מינין אשר צונו לברך עליהן ז' ומאותן י) ז' מינין. והן מאכל ומשתה וריח ומראה ומשמע ועשית מצוה ומעשים אחרים ואלו הן ה' הרגשות אשר ברא יוצרנו להועילנו כי המאכל והמשתה *חלק י) הטעם כדכתי' (איוב י"ב, י"א) וחיך אוכל יטעם לו והרית [והמראה ח) והמשמע] שלשתן חלק ההרגשות, בריח (ד)כתי' (בראשית כ"ז, כ"ז) ראה ריח בני וכתי' (איוב ט"ב, ה') לשמע אזן שמעתיך, וכתי' (משלי כ', י"ב) עין רואה ואזן שומעת וגו', ועשית מצוה א) דכתי' (בראשית כ"ז, י"ב) אולי ימושני אבי.

(ג) נוסח הברכה

1. ברכות א:

גופא *אמר רב °כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה *ורבי יוחנן אמר °כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא *דתניא °לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לי: עברתי מלברכך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ואילו מלכות לא קתני *ור' יוחנן תני ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו:

2. ירושלמי ברכות פ"א ה"ב

רבי זעירא ורבי יהודא בשם רב *כל ברכה שאין עמה מלכות אינה ברכה אמר רבי תנהומא אנא אמר טעמא °ארוממך אלהי המלך. רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אינו צריך לומר אתה. תהלים קמה

אלהים בעריכתו לר' אליעזר

פ"ט ה"א רב אומר צריך לומר אתה ושמואל אומר אינו צ"ל אתה. בתוס' רי"ח ברכות נ"ד ע"א רב אומר צריך לומר אתה ושמואל אומר אין צריך לומר אתה ובארחות חיים ה' ברכות סי' ס"ה אבא אומר צריך לומר אתה ושמואל אומר צריך לומר אלהינו ובתוס' הרא"ש ברכות נ"ד ע"א והכי איתא נמי בירושלמי כו' רבה אומר צריך לומר אתה ושמואל אומר אלהינו.

(1)

3. אלהי"ם לר' אל' סדר אל' שחרית

וכ' אבן הירחי

נשאלתי על ענין הברכות שבהתהלתן מדבר כלפי השם כאלו הוא כנגדו ובסופן כאלו אינו כנגדו במדרש (שו"ט טז). טעם לכולם ממה שנא' (תה' קיט, פז) שויתי ה' לנגדי תמיד כי כשמזכיר את השם ואו' ברוך אתה ה' הוא עומד לנגדו וכיון שאו' אח"כ מלך העולם נמצא שאינו עומד נגדו שר"ל אותו אלהינו שהוא מלך העולם הוא קדשנו במצותיו וצונו לעשותם. והריב"א כ' שהטעם שתקנו הברכות בלשון נוכח ונסתר מפני שהקב"ה נגלה ונסתר נגלה מצד מעשיו ונסתר מצד אלהותו. וגם הנשמה נראית ונעלמת לכן הנפש מברכת בנכח ונסתר כמו שנא' ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו (שם קד, א) ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד וגו' עוטה אור כשלמה וגו'. מגערתך ינוסון. והברכה היא בדבור הפה ומחשבת הלב. הלב נעלם והקול נשמע. והאדם מורכב גוף ונשמה וראוי הי' לו לידבק בקונו ולעמוד נכחו תמיד מצד נשמתו אלא שאינו יכול מצד גופו לכך ברכותיו נכח ונסתר. וזה הטעם נכון הוא יותר מן הראשון.

(ד) אמונה לתפלה.

הלכות תפלה

ר' חיים פרישקוף

פ"ד הל"א ה' דברים מעכבין את התפלה אע"פ שהגיע זמנה וכו' וכוונת הלב וכו' כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה מצד דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו עכ"ל. מסתימת לשון הרמב"ם מבואר דדין כוונה הוא על כל התפלה שכל התפלה הכוונה מעכבת בה, וקשה ממה שפסק הרמב"ם בפ"י שם ז"ל מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, דמבואר להדיא דהכוונה אינה מעכבת רק בברכה ראשונה, וע"ש.

ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ד'. כמבואר בדבריו פ"ד שם ז"ל ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות וירא עצמו כאלו עומד לפני השכינה. וראה הכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעשה מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה. וע"כ מעכבת כוונה זו בכל התפלה. דבמקום שהי' מתעסק דינו כלא התפלל כלל. וכאלו דנו מלות אלה. והלא ודאי דלענין עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעכבין. ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסויים רק בתפלה לבד, הוספת דין כוונה. וזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות דף ל"ד המתפלל צריך שיכוון לבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את לבו בכולם יכוון באחת מהן.

יתרו יד וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים א יח
לְמֹשֶׁה וְלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יהוה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפֹּרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ: ב
וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי ג
בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי ד
וַיַּצִּלֵנִי מֵחֶרֶב פַּרְעֹה: וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ ה
אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֹנֶה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים:
וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי ו
בָנֶיהָ עִמָּהּ: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק־לוֹ ז
וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֹהֱלָה: וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה ח
לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יהוה לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אודֹת
יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ וַיַּצִּלֵם יהוה:
וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יהוה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר ט
הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יהוה אֲשֶׁר הִצִּיל י
אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת
יַד־מִצְרָיִם: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יהוה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי יא
בַּדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים
לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן
מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת־ שני
הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעָרֶב: וַיַּרְא חֹתֵן
מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה־הַדָּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל־הָעָם
יט נִצָּב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי־יָבֹא
כ אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים: כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי
בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו:
כא וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:
כב נָבֹל תִּבֹּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמְּךָ
כג הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדֶּךָ: עַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי אִיעָצְךָ וִיהִי
אֱלֹהִים עִמָּךְ הֱיֵה אַתָּה לָעָם מוּל הָאֱלֹהִים וְהֵבֵאתָ אַתָּה
כד אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים: וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת־הַחֻקִּים
וְאֶת־הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַّעֲשֶׂה
כה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים
אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת
כו שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת: וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה
כָּל־הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ־הֵם
כז וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ
אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עָמֹד וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם:
כח ה כט וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמָר: וַיִּבְחַר שלשי
מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם
כט שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת: וְשָׁפְטוּ
אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־
לא הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם: וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת־חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ
אֶל־אַרְצוֹ:

קינקוויץ ג"ב ית טלן אוגן

בָּרוּךְ
1 בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי שֵׁם — בראשית ט26
2 בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן... — בראשית יד19
3 בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם — בראשית כד27
4 אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ — בראשית כז29
5 גַּם־בָּרוּךְ יִהְיֶה — בראשית כז33
6 בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם — שמות יח10
7 לֹא תָאֹר.. כִּי בָרוּךְ הוּא — במדבר כב12
8 מְבָרֲכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר — במדבר כד9
9 בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים — דברים ז14
10 בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר — דברים כח3
11 בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ — דברים כח4
12 בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ — דברים כח5
13 בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ — דברים כח6
14 בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד — דברים לג20
15 בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר — דברים לג24

וּבָרוּךְ
57 וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן — בראשית יד20
58 וּבָרוּךְ אַתָּה בְּשֻׂדֶה — דברים כח3
59 וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ — דברים כח6

ישעיה כב'

מִכָּנָף
הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וְאָמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי אוֹי לִי
יז בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב
יח הָאָרֶץ: וְהָיָה הַנָّס מִקּוֹל הַפַּחַד יִפֹּל אֶל־הַפַּחַת וְהָעוֹלֶה מִתּוֹךְ
הַפַּחַת יִלָּכֵד בַּפָּח כִּי־אֲרֻבּוֹת מִמָּרוֹם נִפְתְּחוּ וְיִרְעֲשׁוּ מוֹסְדֵי
אָרֶץ: רֹעָה הִתְרֹעֲעָה הָאָרֶץ פּוֹר הִתְפּוֹרְרָה אָרֶץ מוֹט
הִתְמוֹטְטָה אָרֶץ: נוֹעַ תָּנוּעַ אָרֶץ כַּשִּׁכּוֹר וְהִתְנוֹדְדָה כַּמְּלוּנָה
וְכָבַד עָלֶיהָ פִּשְׁעָהּ וְנָפְלָה וְלֹא־תֹסִיף קוּם:

סנהדרין נ"ב

תנא משום רבי פפיים גנאי הוא לחזקיה

וסייעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה שנא' מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק וגו'
כיוצא בדבר אתה אומר °ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם תנא משום רבי פפיים גנאי הוא למשה
וששים ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'

גמרא מסכת דרי ישמעאל

מסכתא דעמלק **יתרו** פרשה א

ויחד יתרו על כל הטובה וגו'. ר' יהושע אומר: בטובת המן הכתוב מדבר, אמרו לו: המן הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם הפת, טעם בשר, טעם דגים, טעם חגבים, טעם כל המטעמים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה. ר' אלעזר המודעי אומר: בטובת הבאר הכתוב מדבר: אמרו לו: הבאר הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם יין ישן, טעם יין חדש, טעם חלב, טעם דבש, טעם כל הממתקים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה. ר' אליעזר אומר: בטובת ארץ ישראל הכתוב מדבר, אמרו לו: עתיד המקום ליתן לנו שש מדות טובות, ארץ ישראל, והעולם הבא, ומלכות בית דוד, ועולם חדש, וכהונה ולויה. לכך נאמר: טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה. <מיד פתח ואמר: ברוך ה'>

ויאמר יתרו ברוך ה' וגו'. אמר ר' פפים, בגנות ישראל הכתוב מדבר, שהרי יש שם ששים רבוא בני אדם ולא עמד אחד מהם לברך למקום, עד שבא יתרו וברך למקום, שנא' ויאמר יתרו ברוך ה'.

גמרא תענית דף ל"ח יתרו

י) ויאמר יתרו ברוך ה'. תני ר' פפים גנאי למשה ולסיעתו שהרי ששים רבוא הוצ"א המקום ממצרים ולא היה אחד מהן שפתח וכירך המקום. אע"פ שאמרו שירה לא אמרו בשירתם ברוך ה' עד שבא יתרו וכירך את המקום שנאמר ויאמר יתרו ברוך ה'. כיוצא בו תנא ר' פופים
20 גנאי לו לחזקיהו ולסיעתו ששר העולם פתח בשירה והוא לא פתח בשירה דאמר ר' תנחום דרש בר קפרא בצפורי למרבה המשרה (ישעיה ט, ו), מפני מה כל מי"ם שבאמצע התיבות פתוח וזה סתום. מפני שבקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג עמרה מדת הדין לפני הקב"ה ואמרה רבונו שלעולם ומה דויד שאמר לפניך כמה שירות ותשבחות לא עשיתו משיח חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו והפלת לפניו כמה אכלוסות ולא אמר לפניך אפלו שירה אחת עכשו תעשהו משיח, בא מלאך וסתמו מיד עמד
5 שר הארץ ואמר שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק (שם כד, טו), אמר שר העולם לפני הקב"ה רבונו שלעולם עשה צביונו שלצדיק הזה אני אומר שירה. אמר הקב"ה רזי לי רזי לי (שם). אמר שר העולם אוי לי עד מתי יצתה בת קול ואמרה בוגדים בגדו וכגד בוגדים בגדו (שם). מאי בוגדים בגדו אמר רבא ואיתימא רב יצחק עד דאתו בזווי וכזווי דכזווי.
10 לכך נסתם על לשון שר העולם וכת' לסרבה.

*תניא אמר רבי עקיבא פעם אחת נכנסתי
אחר ר' יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג'
דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא
צפון ודרום *ולמדתי שאין נפרצין מעומד
אלא מיושב *ולמדתי שאין מקנחין בימין
אלא בשמאל אמר ליה בן עזאי עד כאן העזת
פניך ברבך א"ל *תורה היא וללמוד אני צריך
תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר
רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג'
דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא
צפון ודרום ולמדתי שאין נפרצין מעומד אלא
מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא
בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך ברבך אמר לו תורה היא
וללמוד אני צריך רב כהנא על נגא תותיה פורייה דרב שמעיה רשח ושהק
ועשה צרכיו אמר ליה *דמי פומיה דאבא כדלא שריף הבשלא א"ל כהנא
הכא את פוק דלאו אורח ארעא אבר לו תורה היא וללמוד אני צריך

גמ' ברכות ח.

ואמר רבי חייא בר אבי משמיה דעולא גדול הנהגה מיגיעו (*) יותר מירא שמים
דאילו גבי ירא שמים כתיב °אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב °יגיע כפיך כי
תאכל אשרך וטוב לך *אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה:

"בלוח חסידות" "הגיד ותלגיו" (מג' מ)

למה נסעתי אל רבי?

אמר ר' ליב בן שרה:

— נסעתי אל רבי המגיד לא בשביל לשמוע תורה מפיו, כי אם כדי לראות כיצד הוא קושר את שרוכי נעליו בקדושה וטהרה.

שאל חסיד את אדמו"ר הרש"ב (הרבי החמישי של חב"ד) מה עליו לכוון בשעה שהוא מתפשט ומתלבש במקווה. ענה הרש"ב: "עליך לחשוב - עכשיו אני מתפשט! עכשיו אני מתלבש!"

* * *

ג. בזכרון "אבותם הטהורות" גמ' קלה.

אחרי פטירתו של ר' משה מקובלין שאל כאמור הרבי מקוצק לאחד מתל-מידי הנפטר, מה היה העיקר אצל רבו, והוא השיב לו: „בכל זמן אותו הדבר שעסק בו אותה שעה".

אמר הרבי מקוצק לר' יחיאל מאיר מגוסטינין "אנו לא מחדשים שום דבר. עבודתנו היא רק להזיר את מה שנמצא ברשות האדם". (שיח שרפי קדש)

* * *

"בדרום תתקבל נשיא כסף ותך אותו שניים"

ג' תשלום רש לק לק

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו', כתיב כי אלך מים על לחם וצחלים על יבשה כאשר התחיל אמע"ה התחיל לבקש ולחפש אחר סודם החיים שלו אחרי הבינו אשר כל מעדת עוה"ז לא יתכנו להתקיימות בשם חיים אמיתיים כי כל מעדת עוה"ז הוא רק להסיר בערות והמניעות ואחרי אשר יתבטלו כל העדדות מה יהי' גוף החיים אשר עליו נקראת העולם, ע"ז אמר לו הש"י לך לך היינו לעצמך כי באמת כל דברי עוה"ז לא יקראו בשם חיים ועיקר החיים תמצא בך ואתה חשיב בה' בקדוש ישראל תתהלל. זאת הוא החיים, וע"ז נאמר במדרש מי הוא בעל הבירה הכין עליו בעל הבירה וכפי הנראה הי' לו לכתוב הכין אני ולא עלי' אך בראות א"א ע"ה את עבק דור הפלגה זאת יקרא בשם בירה דולקת כי הי' בעיניו לפלא מאד והרעיס בנפשו מי בלא אלה הכין עליו בעל הבירה היינו שהשיב לו הקב"ה הלא תראה בעצמך כי לכל העולם לא יקשה ואין אחד מהם שם על לב לאמר מי עשה זאת. ואך בעיניך יפלא, ומהרעמות לבך תוכל לשער אשר בוודאי כאלא בורא הסובל כל עלמין ומחלא כל עלמין והוא העיר לבך ונפשך לזה, וזה לשון עליו היינו על קושייתו שזה בעלמו הוא תיכן מספיק לפניו:

ג' תשלום רא' אשר

(יג) **והקרוב** אליו כדשנא שתר כו' אמר ר"ל כל הפסוק הזה ע"ש קרבנות נאמר כדשנא כלום הקריבו לפניך כריס בני שנה וכו', הנה שייכות המאמר הזה למיתת ושתי, דהנה הבעש"ט ז"ל אמר על עדומה ולא באה שזה הענין עדומה עדיין לא נא עכ"ל, הענין בזה כי הש"י נתן להם לישראל תורה ומצות שהם לבושים שעל ידם יוכלו להשיג עצמותו ית', כי בער"ה אין בכח אנושי להשיג עצמותו יח' בלתי ע"י לבושים מתגשמים עד כל מה שאנו מקבלים הוא באמצעות הלבושים, ולע"ע כאשר יסופע שפע מהש"י משפיע דרך האמצעה עולמות ע"י מדה של עשר ספירות שהעולם לריך כעת עד שמגיע לעו"ה אז שיוכלו להשיג ההשפעה וגם האומות יוכלו להשיג כי בלבוש יש להם ג"כ איזה אחוזה, אך בהשפעה הלזו הם עושים כל התועבות, ע"כ כאשר ראו אכ"הג שלוה אחשורוש שחבוא ושתי עדומה תבינו כי רולה הש"י להגחיל להם לישראל התגלות האמיתי בלי שום לבוש כמו שיהי' לעתיד שיגלה הקב"ה אורו בלי שום לבוש ומזה יבא להם התאוה בהתגבדות, והזתן ההוא הי' שביקשו אכ"הג לעקור ילרא דעריות ולעקו מלאכי השרת אוך יהי' לאו"ה תפיסה בענין עדומה, כלום הקריבו לפניך כו' כי ישראל בעת שהי' האור בהעלם אמתם עסקו בעבודה ובקרבנות כדי לקרב אליהם האור בכל יכולתם ולכן מהאמרי שלעתיד יגלה להם הש"י את אורו בבילוי הגמור מבלי אמלעית כמ"ש בשירי דוד מלך ישראל נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי, היינו לע"ע כאשר כלרך ללבושים נכספה וגם עלתה נפשי לחצרות ה' היינו לבושים לאורו, אבל לבי ובשרי ירננו אל אל חי היינו היחל והקווי שלי הוא להתגלות האור שיהי' לעתיד בלי לבוש רק לחיים פשוטים זהו לאל חי, אבל אוה"ע שלא עסקו בעבודה ולא לעסוק כדי להתקרב לאור ה' מדוע יזכו אז שיהי' להם שייכות להתגלות כשיהי' בלי עבודה ולבוש.

הרבי השותק היה עורך את ה"טיש" עם חסידיו בדממה. פעם נקלע לשם אדם שאינו מן החסידים והתבונן מוקסם במתרחש. כששאלו אותו מה ראה סיפר: "ראיתי איש אחד שותק, והמון אנשים מקשיבים".

* * *

גַּם זוֹ, אֲשֶׁר עַל כָּל צָרָה שֶׁהָיְתָה בָּאָה עָלָיו הָיָה אוֹמֵר: „גַּם זוֹ לְטוֹבָה!"[1], וְיִחְיֶה חַיֵּי נַחַת תָּמִיד, כִּי תֵּקָלָנָה בְּעֵינָיו הַצָּרוֹת, וְיִתָּכֵן כִּי יִשְׂמַח בָּהֶן בְּהַרְגִּישׁוֹ כִּי חֵטְא שֶׁהָיָה עָלָיו נִתְכַּפֵּר בְּכָךְ; כַּאֲשֶׁר יַרְגִּישׁ אָדָם הַפּוֹרֵעַ חוֹבוֹ כִּי הוּקַל לוֹ וְהוּא שָׂמֵחַ בָּזֶה[2], — וְיִשְׂמַח לַשָּׂכָר וְלַגְּמוּל הַצְּפוּנִים לוֹ, וְיַקְנֶה לִבְנֵי אָדָם מִתּוֹךְ שִׂמְחָה אֶת הַהַדְרָכָה לַעֲמִידָה בְּסֵבֶל וּלְהַצְדָּקַת הָאֱלוֹהַּ, וְיִשְׂמַח עַל הַתְּהִלָּה וְהַתִּפְאֶרֶת הַיּוֹצֵאת לוֹ מִזֶּה.

כָּל זֶה עַל יַחַס הֶחָסִיד אֶל צָרוֹתָיו הַפְּרָטִיּוֹת. אוּלָם כָּךְ יִנְהַג גַּם בְּצָרוֹת הַכְּלָל: כִּי בְּהַעֲלוֹת בִּלְבּוּלֵי הַסְּבָרָה עַל לִבּוֹ אֶת אֹרֶךְ הַ„גָּלוּת" וְאֶת פִּזּוּר הָאֻמָּה וְאֶת הַדִּלְדּוּל וְהַהִתְמַעֲטוּת אֲלֵיהֶם הִגִּיעָה — יִתְנַחֵם תְּחִלָּה בְּ„צִדּוּק הַדִּין", כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי, וְאַחַר כָּךְ בְּנִכְיוֹן עֹנֶשׁ הָעֲווֹנוֹת, וְאַחַר כָּךְ בַּשָּׂכָר וּבַגְּמוּל הַצְּפוּנִים לָ„עוֹלָם הַבָּא" וּבַהִדַּבְּקוּת בָּעִנְיָן הָאֱלוֹהִי בָּ„עוֹלָם הַזֶּה". וְאִם יְבִיאֵהוּ הַשָּׂטָן לִידֵי יֵאוּשׁ בְּאָמְרוֹ: „הֵתְחַיֶּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה?"[3] — כִּי מִאֹד נִמְחָה רָשְׁמֵנוּ בֵּין הַגּוֹיִם וְזִכְרֵנוּ נִשְׁכַּח, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר[4]: „יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ, נִגְזַרְנוּ לָנוּ" — יַחְשֹׁב עַל גַּס „יְצִיאַת מִצְרַיִם" וְעַל כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּ„כַמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ"[5], וְאָז לֹא יִפָּלֵא בְּעֵינָיו אֵיךְ נָשׁוּב לְקַדְמָתֵנוּ אַף כַּאֲשֶׁר לֹא יִוָּתֵר מֵאִתָּנוּ כִּי אִם אִישׁ אֶחָד, — וּכְמָה שֶׁנֶּאֱמַר[6]: „אַל תִּירְאִי, תּוֹלַעַת יַעֲקֹב!" — כִּי מָה הַנּוֹתָר מִן הָאָדָם לְאַחַר שֶׁהָיָה לְ„תוֹלַעַת" בְּקִבְרוֹ?

(יב) אמר הכוזרי:

אִישׁ אֲשֶׁר כָּזֶה יִחְיֶה חַיִּים עֲרֵבִים בַּ„גָּלוּת" וְאֶת פְּרִי אֱמוּנָתוֹ יֹאכַל בָּזֶה וּבַבָּא. אוּלָם מִי שֶׁנּוֹשֵׁא עֹל הַ„גָּלוּת" שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן מַפְסִיד כִּמְעַט כָּל שְׂכָרוֹ בִּשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת.

(יג) אמר החבר:

וּמַה שֶּׁמַּרְבֶּה נְעִימוּת בְּחַיֵּי הֶחָסִיד וּמְחַזְּקָהּ וּמוֹסִיף הֲנָאָה עַל הֲנָאָתוֹ הוּא חוֹבַת הַ„בְּרָכוֹת" שֶׁהוּא חַיָּב לְבָרֵךְ עַל כָּל מַה שֶּׁהוּא מוֹצֵא בָּעוֹלָם וְעַל כָּל הַמּוֹצֵא אוֹתוֹ בָּעוֹלָם.

1 תענית כא., סנהדרין קח: 2 על פי ברכות ז: 3 יחזקאל לז, ג. 4 שם שם, יא. 5 ב„הגדה של פסח". 6 ישעיה מא, יד.

(יד) אמר הכוזרי:

הֵיתָכֵן הַדָּבָר? וַהֲרֵי הַ„בְּרָכוֹת" טִרְחָה גּוֹסֶפֶת הֵן.

(טו) אמר החבר:

הַאִין הָאָדָם הַשָּׁלֵם רָאוּי לְכָךְ שֶׁיֹּאמַר עָלָיו כִּי הוּא מַרְגִּישׁ בַּהֲנָאָה שֶׁבְּמַאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁתֵּהוּ יוֹתֵר מִן הַבְּהֵמָה, — כְּשֵׁם שֶׁלַּבְּהֵמָה רָאוּי לְיַחֵס אֶת הַהֲנָאָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לַצֶּמַח, אִם כִּי הַצֶּמַח מְקַבֵּל מָזוֹן בְּכָל עֵת?

(טז) אמר הכוזרי:

אָמְנָם כֵּן! בִּגְלַל הַיִּתְרוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם בַּתְּחוּשָׁה וּבַהַכָּרָה בִּשְׁעַת הַהֲנָאָה. כִּי הַשִּׂכּוֹר אֲשֶׁר בִּשְׁעַת שִׁכְּרוּתוֹ הוּבְאוּ לְפָנָיו כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה אֲלֵיהֶם, וְאָכַל וְשָׁתָה וְשָׁמַע נִגּוּנִים וְנִמְצָא בְּחֶבְרַת רֵעָיו, וַחֲשׁוּקָתוֹ מְחַבַּקְתּוֹ, אִלּוּ סִפֵּר לוֹ עַל כָּל זֶה לְאַחַר שֶׁנִּתְפַּכַּח, — הָיָה מִצְטַעֵר עַל כָּךְ וְהָיָה חוֹשֵׁב כָּל זֶה לְהֶפְסֵד וְלֹא לְשָׂכָר, הוֹאִיל וְהַהֲנָאוֹת הָהֵן לֹא בָּאוּ לְיָדוֹ כְּשֶׁהוּא בְּמַצָּב שֶׁל הַכָּרָה מְלֵאָה וּתְחוּשָׁה שְׁלֵמָה.

(יז) אמר החבר:

לְעֻמַּת זֶה הַהַכָּנָה לַהֲנָאָה וְהַהִבְחָנָה בָּהּ וְהַמַּחֲשָׁבָה עַל הֶעְדֵּרָהּ לִפְנֵי בוֹאָהּ — כָּל אֵלֶּה כּוֹפְלוֹת אֶת הַהֲנָאָה. וְוֹהִי אַחַת מִתּוֹעֲלוֹת הַ„בְּרָכוֹת" לְכָל מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְקַיְּמָן בְּכַוָּנָה וּבִשְׁלֵמוּת, כִּי הֵן מְבִיאוֹת לְנֶפֶשׁ הָאָדָם אֶת הַהַכָּנָה בְּמִין הַהֲנָאָה וּמוֹלִידוֹת אֶת הַהַרְגָּשָׁה בַּצֹּרֶךְ לְהוֹדוֹת עָלֶיהָ לְמִי שֶׁנִּתְנָהּ, לְאַחַר שֶׁהָיָה הָאָדָם חוֹשֵׁשׁ לְהֶעְדֵּרָהּ, — וְאָז תִּגְדַּל הַשִּׂמְחָה עַל הֲנָאָה זוֹ. כָּךְ אַתָּה מְבָרֵךְ: „שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ"[1], שֶׁהֲרֵי אַתָּה רוֹאֶה אֶת עַצְמְךָ מְזֻמָּן לַמָּוֶת, וְנִמְצֵאתָ מוֹדֶה עַל הֱיוֹתְךָ חַי עוֹד, וְרוֹאֶה זֹאת כִּזְכִיָּה, וְיֵקַל בְּעֵינֶיךָ הַחֹלִי, וְאַף הַמָּוֶת בְּבוֹאוֹ בִּזְמַנּוֹ, כִּי בַּעֲשׂוֹתְךָ חֶשְׁבּוֹן נַפְשְׁךָ מָצָאתָ כִּי מִמַּשָּׂאֲךָ וּמַתָּנְךָ עִם אֱלֹהֶיךָ יָצָאתָ בְּרֶוַח; שֶׁהֲרֵי לְפִי טִבְעֲךָ רָאוּי אַתָּה כִּי יַעֲדֵר כָּל טוּב מִמְּךָ, כִּי עָפָר אַתָּה[2], אַךְ הָאֱלוֹהַּ הֵיטִיב עִמְּךָ וְנָתַן לְךָ חַיִּים וַהֲנָאָה, וְעַל אֵלֶּה אַתָּה מוֹדֶה; וּבְבוֹא הַשָּׁעָה כִּי יִטְלֹם מִמְּךָ —

1 בברכות הנהנין ובברכות המועדים. 2 ע„פ בראשית ג, יט.